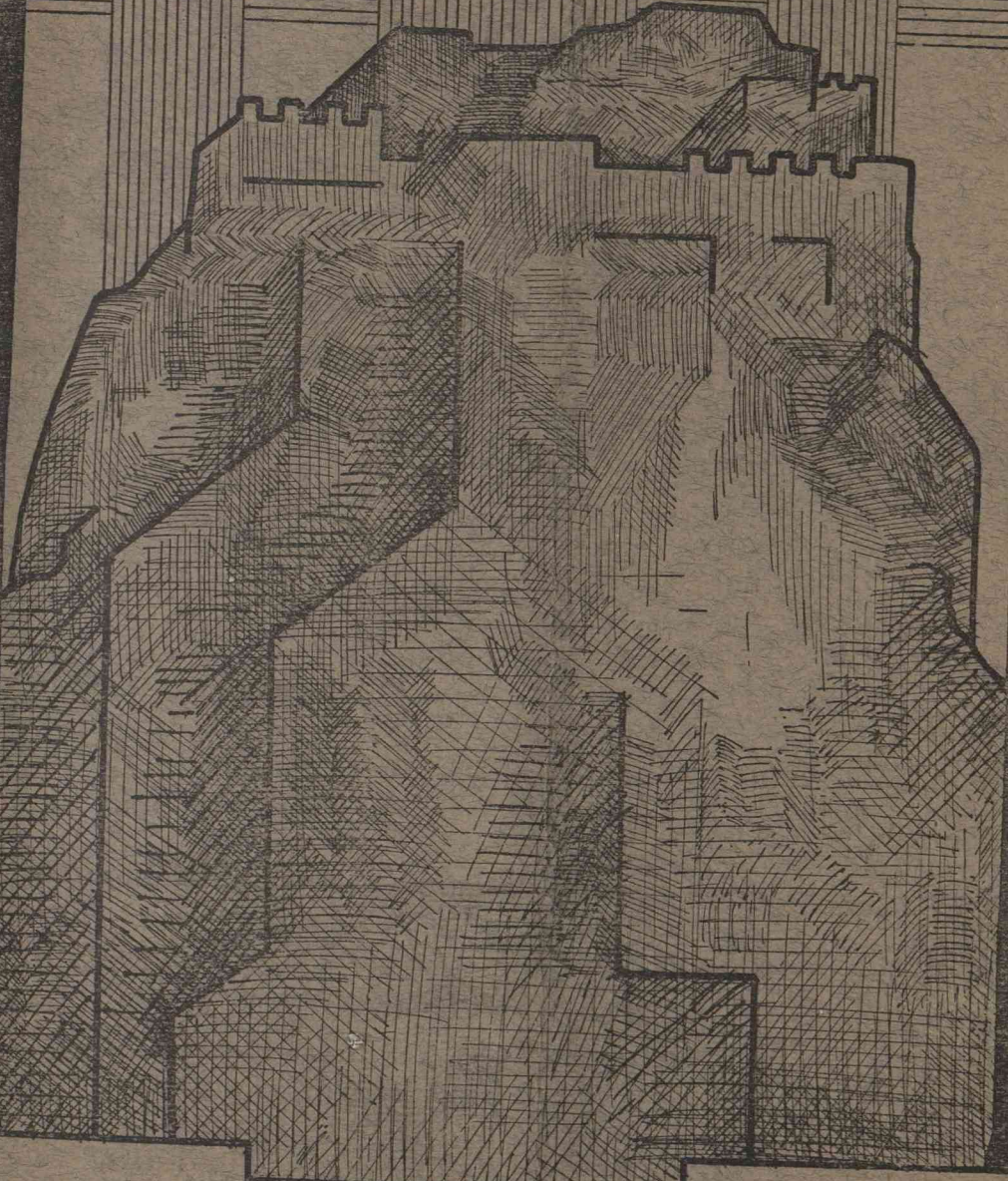

TASPINAR

Sayı : 15.

19. 2inci kânun
1934.

1/2/1934

İÇİNDEKİLER

Gazi Terbiyesi.

Türkler ve Avrupa.

Öz dilimiz için.

Makyavel'in Avrupası.

Halk şiirleri.

Lisan Züppeliği.

Zihni.

Afyon Meb'usu Ali.

Kâzım Nami.

Dr. Ziya Talât.

İzzet Ulvi.

Reşat Oğuz.

Abone :

Seneliği [120] kuruş. Abone için Doğan Matbaasına
müracaat edilmelidir.

İmtiyaz Sahibi: Ahmet Sami.

Neşriyat Müdürü: Dr. Kemal.

Basıldığı Yer: Doğan Matbaası- Afyon.

TAŞPINAR

Cilt : 2.

Sayı. 15.

Her ayın ondokuzunda çıkar.

İdare Yeri : Afyon Halkevi.

19 - 2 inci Kânun - 1934.

Taşpınar Yollarında :

GAZİ TERBİYESİ

OSMAN FERİT SAĞLAMIN
TÜRK TARİH KURUMU'NA
ARMAĞANIDIR

Zihni.

Bu günkü ilk mekteplerde bulunan çocuklar dünyaya ilk göz-
lerini açtıkları gün, babaları İzmir sularında süngülerini yıkıyordu
Ve düşmanın çekilirken yaktığı yurdun dumanı hâlâ tütmetedir.
Anaları daha aşererken mermi taşıyarak, cepheye çorap örerek
ceninleri milli mücadelenin en büyük dayanağı olan istikbal ve
hayat imanı ile yuğurdular.

1922 Türkiye'sinin ilk adamları, inkılâp terbiyesini daha ana
karnından varlıklarına karıştırdılar. Yeni - eski kavgasının en çetin
safhaları onların ilk oyunlarına misal oldu.

İnkılâpla yaşıt olan Türk yavrusunun zekâsı, seciyesi, iradesi
üzerinde tesir yapan hadiseler ve muhitler, imperatorluk insanının
üzerine tesir yapan amillerden şüphesiz bambaşkadır. Bu muhiti
yaratan, bu hadiseleri vücuda getiren Mustafa Kemal'in hüviyet
ve şahsiyeti hadiseler ve muhite nasıl kanamışsa on iki yaşın
kanına, uzviyetine, maddiyet ve maneviyetine öylece ve bütün
şumulile kaynadı. Bu itibarladır ki bu günkü çocuğun aldığı terbi-
yenin adına « gazi terbiyesi » demek en yolunda ve yerinde bir addır.

Bu günkü çocuk ; zaferle Lozan'la, cümhuriyetle, yeni harfle,
pancarla, demir yolile, dili ve tarihi ile omuz omuza ve iç içe
büyüyor. Bütün bunlar onun maddî ve manevî mevcudiyetinin
birer parçasıdır. Kan, gönül ve kafasının hangi varlığına el {uzat-
tırır? Onun erdiği bu terbiyenin kaybolması kanının kaybolması,
ölmesi demektir. O, hayata teşnedir varlığının bekçisi kanıdır.

**

Gazi terbiyesi, inkılâp terbiyesi nedir ?

—Türk çocuğunu Bozkırlar çevresi içine alıp ona yaşayış değil

TÜRKLER VE AVRUPA

Muharriri :
Gaston Gaillard

İngilizcesinden Türkçeye çeviren:
Ali
Afyon Meb'usu.

TÜRK İMPERATORLUĞU :

Türkistanda ve Türkistanın şimalindeki topraklarda sakin olan Türkler onuncu asırda Tatarlar gibi bazı müttetikleri ve tabileri olan ırklarla birlikte Acemistana ve Anadoluya geldiler ve yerleştiler. Buralarda bir çok hanedanlar vucuda getirdiler. Biz ancak hükümetlerini Anadoluda ve Avrupada kurmuş olan Osmanlılarla meşgul olacağımız için diğer bir çok Türk kollarını (branche) mevzuu bahs etmiyeceğiz. İnsanlar, çok defalar, Türk imparatorluğunun şayanı hayret doğuşunu ve yükselişini unutuyorlar. Türk imparatorluğunun saltanat ve hakimiyeti hemen üç asır kadar yükselmekte devam etti ve toprakları genişledi ve onun sukut ve zevali için daha sonra iki buçuk asır kadar uğraşıldı.

Kayilerden (Kaî) Oğuz kabilesi selçukîlerin hicretlerini az çok yakından takip ederek, onuncu asrın sonlarında Anadolu yaylalarına geldiler. Bunların bir kısmı geldikleri yerlere, yaylalarına döndülerse de obirleri buralarda yerleştiler ve Rum imparatorluğunu vucuda getirdiler. Selçukîlerin reisi olan birinci Alâeddin keykubat (Kaükobat) konya selçukî hanedanının atası Süleyman hanın oğlu Ertuğrula, Bizans imparatorluğunun hudutları üzerinde ve Bursanın cenubunda bulunan Domaniç yaz mer'asını verdi. Ertuğrul ile halefleri hakimiyetlerini takviye ve ülkelerini tevsi ettiler. Osmanlı devletinin temellerini kurdular. Bunlardan

yaratış, insan değil Allah terbiyesi vereceğiz. [*]

İnkılâp edebiyatının en güzel ve yaşar örneği olan bir yazıdaki şu cümle millî terbiyemizin veciz bir ifadesidir.

Türk çocuğu Ana yurdu kuşatan demir ağların, bacaları göklerle konuşan fabrikaların yapıldığını değil yaratıldığını görüyor. Eskiden beri denildiği gibi terbiye "Ferdî muhite intibak edebilecek bir kudretle teçhiz etmek „ se işte uyulacak muhit.. İşte Türk çocuğunun içinde haşrüneşrolduğu yaratış muhiti...

[*] Eski saat, Boz kır : Falih Rıfkı

Osman Selçukî Rum imparatorluğunun Mongol tecavüzleriyle tahrip olduğu sırada, onüçüncü asrın sonlarında Karacahisarda yerleşti ve Selçukların emaretlerinden bir çoğunu zaptetti.

Orhan dahi, Aanadolunun bakiyesini zaptettiği gibi (1355) tarihinde Avrupaya ayak bastı.

Birinci Murat Edirneyi fethetti. Makedonya ve Arnavutluğu tabiiyeti altına aldı ve (1389) tarihinde Kosova muharrebesinde Sırp'ları mağlup etti. Birinci Bayezit (1396) da kazandığı Nikbolu zaferile Bulgaristanı fethetti ve İstanbulu tehdit Eyledi. Fakat Temürlenk istilâsı ve Bayezidin (1402) tarihinde Ankara muharebesinde mağlup ve esir olması Bizans imparatorluğunun zevalini geri bıraktı. Dağılmış olan Türk imparatorluğu birinci Mehmet ve ikinci Murat idaresinde düzeldi ve yine bir takım yeni fetihler oldu. Sırp'lar tamamen mağlup edilerek itaat altına alındı.

İkinci Mehmet (1453) tarihinde İstanbulu zaptetti ve Yunanistan yarım adasını derhal tabiiyeti altına aldı ve Bizans imparatorluğunu ortadan kaldırdı. İkinci Mehmet bundan başka Karamanı ve (1462) de Bosna'yi ve Ulahya'yı ve aşağı Kırımı zaptetti ve İtalya içerilerine kadar bir akın yaptı.

Osmanlı imparatorluğu hemen yedi asır daha büyümesinde devam etti. Birinci Selim, Suriye, Filistin ve Mısırı Osmanlı vilâyetleri sırasına koydu Mekkeyi aldı ve (1250) de Cezayiri elde etti.

İkinci Süleyman yeni fetihler yaptı: Asya tarafında Elcezire Ermenistan, Kürdistan, Arabistan taraflarını imparatorluğa ilâve etti. Avrupada Macaristan taraflarını ve Transilvanya ve Sklavonya ve Moldavayı zaptetti ve şevaliyelerden Rodosu aldıktan sonra (1529) tarihinde Viyana kapılarına dayandı. Ve (1534) de Tunusu ve (1551) de Trablusu imparatorluğa ilhak eyledi.

İkinci Selim saltanatının iptidasında Yemeni zaptetti ve (1571) de Kıbrısı Venediklilerden aldı ve fakat ertesi sene Türk filosu (Lepanto) de tahrip edildi.

Türk hakimiyeti bu tarihlerde kemale gelmiş bulunuyordu. Ve bu zamandan itibaren inkıraza yüz tuttu. Dahili müşküller Osmanlı imparatorluğunun akıbet zevali yüz tuttuğunu gösteriyordu. Türk imparatorluğu (1595) den (1608) tarihine kadar Macaristandaki topraklarını gaip etti. Bununla beraber Çokrim (Chocrim)

muharrebisile Lehistanda yeni topraklar fethetti. Karışık bir kaç seneden sonra, (1669) da dördüncü Mehmet, İbrahim'in beyhude yere uğraştığı Kandiyyeyi zaptetti. Fakat bundan sonra imparatorluğun sukutu daha çabuk oldu ve onun toprakları elinden çıkmağa ve parçalanmağa başladı. Cezair, Tunus, Trabulus naipieri filen müstakil oldular. Karlofça (Carlovits) nin sukutile bütün Macaristan elden çıkmış oldu. Pasarofça (Passarovits) muahedesile Tamşuvar ve Sırbistanın bir kısmı elden çıkmıştı. Bununla beraber Sırbistan kısmı (1740) taki Belğrat muahedesile Türklere iade edildi.

(1672) den beri halinde olan ve 1770 — 1774 harbinde galibeye başlayan Ruslar Bokovina'nın istiklalini küçük Kaynarca muahedesile kabul ettirdiği gibi aşağı Kırımı da almıştı. (1809) dan (1812) tarihine kadar olan yeni bir muharebeden sonra Bükreş muahedesini Dinyeper ile Tuna arasında olan vilâyetleri Rusya veriyordu.

(1809) tarihinde dahi İngilizlerin himayesinde ilânı istiklâl eden adalar gaip edilmişti.

Navarin zaferi (1827) de Yunanistanı müstakil kıldı. (1829) da Türk ermenistanı Rusya'ya terkedildi ve Rusya ile yeni bir muharebeden sonra olan Edirne muahedesini ile Ulahya, Moldava, Sırbıya Rusya himayesi altına konuldu.

(1831) de Fransa Cezayiri zaptetti. (1833) de Mısır Paşası Mehmet Ali isyan etti, Suriyyeyi zapt eyledi ve Türkleri Konya taraflarında bozarak İstanbulu tehdit eyledi. Rusyanın merhametine kalan Türkiye (1833) de hünkâr iskelesi muahedesile İstanbul boğazını Rus gemilerine açtı ve Çanakkale boğazını diğer devletlere kapadı. Buuunla beraber bir aksi hadise oldu. Mehmet Ali nin asi Rumları itaat altına almağa doğru yaptığı yardım Türkiyenin zevalini durdurmuş gibi göründü; Fakat Türk filosu (1827) de Navarin'de İngiliz ve Fransız ve Rusların müşterek donanmaları tarafından imha edildi. Mehmet Ali mesai iş-tirakinin mükâfatı olarak padişahın Kandiyyeyi aldisede Avrupayı elde etmeğe muktadir olamadığından Babiâli ile arası açıldı ve Mehmet Alinin hareketine, Avrupa devletlerinin müdahalesi nihayet verdi. Türkiye zayi ettiği toprakları kurtardı. Bu kurtuluş ve filosunun geri verilmesine mukabil Mehmet Ali Babiâlinin hakimiyeti altında Mısırın irsî idare ve hükûmetine nail oldu.

- Bitmedi. -

ÖZ DİLİMİZ İÇİN.

Kâzım Nami

Bir dilin zenginliği kök sözlerinin çokluğunda mıdır? Yoksa eklerinin, bir çok yeni sözler yapmağa, çok türlü sözler yaratmağa yaramasında mıdır? Arap, Acem dillerinden, on yüz yıldan beri sayısız sözler almışız; dilimizi karma karışık etmişiz. Bu gün dilimizde öyle yabancı sözler var ki bunların öz Türkçe mi, yoksa yabacı mı olduğunu bulup ortaya çıkarmak bir hayli küçüktür. Hele yazı dilimizi çorbaya döndürmüşüz; okuyanların bile anlamaya varamıyacağı bir biçime sokmuşuz.

Bu gün istiyoruz ki dilimizi temizliyelim, arıtalım. İçinde yabancı söz değil, böyle bir sözün kokusu bile kalmasın. Niçin böyle istiyoruz? çünkü dilimizin arındıkça gözelleşeceğine, zenginleşeceğine inanıyoruz. Dilimiz, gerçekten, en güzel dillerden biridir. Ziza Gök Alp:

Arasan her sözün vadır Türkçesi

demiştir. Öyleyse. Arayalım. İşte, T. D. T. C. nin geçen yıl başladığı bu arama işi, bu gün oldukça yol almış bulunuyor. Dilimiz yabancı sözlerden yonulurken bize gerekli bir çok yeni Türk sözleri bulmak istiyoruz. Ben şu yazıyı yazarken bile, elimden geldiği kerte Türkçe sözler kullanmağa çabalıyorum. Hemende güçlük çekmiyorum. Çünkü beynim az bir deprenişle, küller arasında kalmış közler gibi, unutulmuş Türk sözlerini eşeleyip buluveriyor.

Çocukluğumda Anadolu'lu kişilerin yanında çok bulundum; Onların çok sözlerini işittim. Yıllar geçti, O sözler beynimde küllendi; Şimdi o külleri eşeledikçe, bir çok yıllar yüzlerine bakmadığım o sözler birer birer yüzlerini gösteriyor, bana gülümsüyor.

Yine çocukluğumda Rumelinde iken ora türklerinin söylediği bir takım sözler, bu gün benim çok işime yarıyor. Geçenlerde birgün bana « Havan sözü Türkçe midir? » diye sordular. Bu söz bana Türkçe görünmedi; Rumeli'nde bulğur yapmak için buğday döğdükler taş dibekleri düşündüm. « Havan » sözünün öz Türkçesi « dibek » olsa gerektir, dedim.

Demek dilimizi araştırmak yolunda böyle yürüsek, külleri eşelersek, yeni işlerimize, düşüncelerimize, duygularımıza göre öz

Makyavel'in Avrupası

Dr. Ziya Talât.

Renaissance' ta, tekrar uyanışta, bu günkü Avrupa medeniyeti kurulurken, siyaset dünyasında da ta uzaklara tesir yapıcı bir adam çıktı: Makyavel. (Hayatı: İtalya da 1469 - 1527 arasında) Bu adam kuvvetli bir eser yazdı. Beyin kitabı. Bunda bir Beyin memleketini idare etmesi için hangi yollardan gideceğini anlattı. Ve büyük bir söz söyledi: (Siyasette gaye vasıtaları meşru yapar.) Açık kelimelerle söyleyecek olursak, siyasette her hangi

Türkçe sözler bulabileceğiz. Böyle iken yine yeni söz yaratmakta eski sözlerden çok, ekli sözlerden yararlanacağımızı sanıyorum.

Yer yüzündeki dillerin hangi birine göz atsanız ekler bakımından Türkçe kertesinde zengin olmadığını görürsünüz. Acem « kız-kardeş » e « Hemşire » der ki « sütleri bir », karı kocaya « Hemser » der ki « başları bir » demektir. Hangi sözün başına bir « Hem » getirirse, bilin ki o söz iki eşi gösterir. Türkçemizde bu yerde başka başka ekler kullanırız. Kardeş deriz, eş deriz, yaşıt deriz...

Bir « K » ekini kaç yerde kullanırız. Bir kaç örnek vereyim: atak, yatak, kıvrak, büyük, kesik, dilek, erik, ezik, soğuk, buyruk, ocak, kazık, kızak, kürek, körük, süzük, düşük.....

Bunları istediğimiz kertede artırabiliriz. Tayyareye « uçak » dememek doğru mudur?

Türkçe, sözlerinin, eklerinin zenginliğiyle eşsiz bir dildir; söylenişteki güzellik ise büsbütün eşsizdir. Gönlün en ince duygularını beynin en girift düşüncelerini öyle açık anlatan bir dil yoktur desem, yalan söylememiş olurum. Hele sevgi üzerine toplu söz kömeleri vardır ki kulaklarımız onları duyunca içimizde sevimli bir ürperme olur.

Türkçemizi sözce zenginletmeğe çalışırken, onun en yüksek güzelliğini yapan söylenişini bozmamağa bakmalıyız. Bir takım yazı yazarlar görüyoruz ki Türkçe söz kullanmıyorlar, ama öyle bir söyleyiş yapıyorlar ki, onu anlamak için beynimiz çok zorluk çekiyor. Türkçe söyleniş kısa kııadır. öyle iki, üç sıra tutan sözler öz Türkçe bile olsa, deyişini anhyacak az kişi bulunur.

İste dilimizi onarırken bu yerlere çok bakmalı; ola ki dilimiz düzelirken güzelliği de bozulmasın.

bir maksat uğrunda istediğin ahlâksızlığı, yanlışlığı yap, taki umduğuna varasın...

Büyük hatiplerin, Devlet adamlarının bütün medeniyete ait kitap gazete ilâ vasıtaların her birisinde haktan, ahlâktan bahsedildiğini görürüz. Onlar ağır halk kütlesini harekete getirmek için ne güzel söz söylerler. Fakat sıra işe gelince, mesele değişir. Bu gün, Makyavelden beri 400 sene geçtiği halde Avrupa milletleri bu sözden bir adım ayrılmış değildir. Söz üzerinde daha durulmuş, daha kuvvetlendirilmiştir.

Cenevre de silâhları bırakma ve milletler Cemiyeti deye, bir ay önce Almanyanın içinden çıktığı, iki meclis var.

Siyasetle uğraşan bazı nüfuzlu adamlar umumî harbin yaptığı fenalıklardan çok müteessir oldular. İnsanlığın daimî bir sulh içinde yaşamasını arzu ettiler. Hiç olmazsa, tesadüfî ve ikinci derecedeki sebeplerden dolayı muharebe olmasın dediler. Ve milletler Cemiyetini düşündüler. Bunlar daha ziyade fikirci = idéologlardır. Bunlar, hayatlarında her şeyin eyilikle, güzellikle hallolunacağına inananlardır.

Fakat milletler Cemiyetinin daha kurulduğu gün anlaşıldı ki bundan bir fayda çıkmıyacaktır. Öneyak olan Amarika işin içinden sıyrıldı. Fakat meclis yine içtimalarına devam etti. Umumî harbin galip ve mağlûpları oraya murahhaslarını gönderdiler. Tahsisat verdiler, içtimalar oldu, ve cemiyet için bir de güzel nizamname hazırlandı. Fakat biricik muvaffakiyet bu nizamnameden ibaret oldu.

Umumî harbin galipleri berayı hak ve adalet düşüncelerinin sahte mümessili mağlûpların ağızına biraz bal sürmek için bir alet saydılar. En parlak, şühretli diplomatlarını seçtiler. Dünyanın her köşesinden gazeteciler, fotoğrafçılar akın etti. Bu, insanlığın en büyük badisesi sayıldı.

Ve sonra buraya mağlupların murahhasları da geldi, umumiyet ile bunların gelmesi şu sebeplerden ileri geldi. Elllerinde hiç bir maddî kuvveti kalmayıp zavallılar burayı bir çarpışma sahası saydılar. Belki bir şey kopara biliriz, dediler. Yahutta Anarşi ve fırka kavğaları içinde yüzen memleketlerinde halkın fikrini işgal için bir fırsat saydılar. On üç seneden beri burada pando-

mina oynandı. Çam ormanlarının yanında bir göl kıyısında en mükemmel istirahat vasıtaları arasında murahhaslar çalışıyor görünürken mağlûpların ve arada kalanların yüzbinlerce aç ve sefil insanı, buraya baktılar. Dertlerine şifa aradılar. Belki, belki, deye ümit ettiler. Açlar buradan ekmek bekledi. Yabancı kurşunlar altında ölenler buraya yalvardılar. Bombalarla yıkılan müdafaasız şehitler son iniltilerini buraya gönderdiler!..

Ve Cemiyetin salonlarında.. Yine o günlerde.. Tatlı merasime ait sözlerden, yahut sonu hiçe bağlı hitabet çarpışmalarından başka bir şey yoktu.

Farsçada bir masal var: İran'da vaktile bir meclis varmış: Susanlar Meclisi. En büyük hünerleri bir şey söylememek, ve bir şey anlatmak isteyince, bunu en kısa yoldan ifade etmek.. Bu meclise bir yabancı müracaat etmiş, beni de alın, demiş. Reis su ile tamamilde dolu ve bir damla daha konulsa taşacak olan bir bardak göstermiş? Biz doluyuz? Aatık kimseyi alamayız; demek istemiş. Müracaat eden bir gül çıkarmış, bir yaprağını koparmış ve suyun üstüne koymuş. Yaprak yüzmüş bir şey olmamış Bunun üzerine o da alkışlarla meclise kabul edilmiştir.

Bu masaldaki meclis, Cenevre'deki „Cemiyeti Akvam” dan bin kere daha samimi ve doğrudur.

**

Bütün milletlerin yalnız siperlerden değil, barışıklık günlerinde de böyle çarpışması, insanlığın bir parçasının diğerine karşı her ne şekilde olursa olsun sonsuz mücadelesi bizi meymus etmemelidir. İnsanlık fena gidiyor, akibeti kültürün mahvidir, dememeliyiz. İnsanlık böyle gelmiş, böyle gidecektir.

En iptidai hayvanlarda yine bir hayat mücadelesi içinde yaşarlar. Kuvvetliler, zayıfları yeyecektir. Herkesin bildiği gibi, küçük balığı büyük balık yutar. Canlı olan yeşil otu koyun, koyunu da kurt yer, ve kurdun derisinin insan oğlu yüzer. Her hayvan cinsinin kendinden başka cinslere, sonra kendi cinsi içinde başka guruplara, ve yine aynı gurup içinde bir ferdin diğer ferde ve en nihayet tabiata karşı olan muhtelif şekillerdeki bu çarpışma, yüzbinlerce, milyonlarca seneden beri devam etmiştir

Bu insafsız ve merhametsiz mücadelenin her yerde, kayıtsız ve şartsız surette vukubulduğunu iddia etmek yanlış ve haksız olur. Son şiddetli şekli insanlarda ancak milletler arasında oluyor. Yoksa bir millet dahilinde ki fertlerde böyle mücadele yoktur. Orada kuvvete dayanan hukuk değil, vicdandan ilham alan ahlâk var. gerçe fertler arasında bir mücadele var. Fakat bir çayırda otlayan koyunların bazısı eyi tarafından, bazısı fena tarafından yeyebilirler. Ve bir koyun diğerini süsmek ister ve fertler de bir birine fena muamele edebilirler. Fakat bunun okadar ehemmiyeti yok. Çünkü bir tek ferdin cemiyet için ehemmiyeti yok. Gaip olan bir tek ferdin yerine binlercesi çıkıyor.

**

Avrupa milletlerinin bu boğuşması arasında bir sulh ümidinin olmadığını söyledik. İnsanlık aynı ruhî haletle ilerileyecek, akan kanlardan sonra pişmanlık gelecek. Artık bir daha harp etmiyelim diyecekler, aradan bir müddet geçecek. Harp eden nesil ortadan kalkacak ve yeni nesil, yeniden denizler gibi yine köpürecek, yine silaha sarılacak!..

Eğer bir sulh ümidi varsa, bunu doğrudan doğruya Avrupalılardan beklemek yanlıştır. Avrupa insanının hamuru sonsuz bir ihtirasla yuğurulmuştur. Bir çok doğru düşüncelerine rağmen, o dünyayı şahsî arzusu ve hırslarile görecektir. Onun bu ruhî halini karşısında bitaraflık beklenemez.

Avrupa dünyasında hakem rolü oynayabilecek bir insan nev'i varsa, o da Türklerdir. Türk insanı şimdi Avrupa medeniyetini benimsemek üzeredir. Fakat o, maziden kalan asillliğini bırakacak değildir.

Onun tarihinde günler olmuştur ki, kendi menfaatinden, kendi ihtirasından sıyrılmış, yalnız bir hak fikrine göre hükümler vermiştir. Bir çok küçük milletleri, hiç bir menfaati olmadığı halde onların da yaşama hakkı var diye, müdafaa etmiştir. Bazı milletler; vaktile bizim istilâmız altında olup da yüzlerce sene sonra tekrar devlet kurabilmişler ise, bunu Türk insanının asilliliğine, yüksek hislerine borçludurlar.

Bu gün Türk milleti, yakın şarkta - sulh amili olmuştur. Bir zamanlar „İttifak kazanı” olan Balkanlar, onun doğru siyaseti sayesinde, bir yaz akşamı gibi durulmuştur.

Ve o büyüdükçe, nüfusu daha uzaklara ileriledikçe onun yüksek kalbi bir çok lüzumsuz istiraplar içinde kıvranan insanlara eyilikler yapacaktır.

Halkiyat :

Halk Şiirleri ve

KALACIKLI HAKKI

Izzet Ulvi

Öz millî harsımız için ne arasak kaynağı halktır. Bunun "Teknik" i bakımından zayıf olan, hatta okumak yazmak bilmiyen bir çok memleket çocukları çok kuvvetli bir millî vicdan taşırlar.

Tahsil ve teknikse üstün olan bir kısım ise halk tabakasınca hiç tanınmaz. Bunlar halk üzerinde iz bırakabilmekten uzaktır.

Yanık yürekli şair füzuliyi, ince ve şuh üslûplu Nedimi coşkun vatanperver Namık Kemalî Tefvîk Fikretî ve başkalarını bu halk tabakası bilmez; Bunların bir mısraı bile gönüllerinin derinliklerinden yer bulamamıştır.

Yazısız, kitapsız halk deyişleri kendiliğinden halkımızın ruhlarında yaşar ve yine kendiliğinden ağızdan ağıza, gönülden gönüle dolaşır.

Bu açık özlü, açık sözlü halk edebiyatı doğrudan doğruya hayatın akisleridir. Olup biten şeylerin, hadiselerin hepisinden onda izler bulabilirsiniz.

Bir harp, bir felâket, acıklı bir vak'anın herhalde onda akisleri bulunur. Türkün en ince gönül, duyguları sade sözlerle ne eyi tasvir edilir: Okadar ki yüksek sanılan yapma edebiyat onları o derece samimî olarak sayfelerine geçiremez. Hele obalar da, köyler de, basık evler de, yaylalarda, kırlarda geçen hadiselere Osmanlılıktan arda kalan edebiyatın kulakları tıkalıdır.

Ben bu yazımda (Kal'acıklı Hakkı) dan bahsetmek istiyorum. Ankaraya kazma ve kürekle çalışmağa gelen bu çok duygulu köylü gencinin güzel sesi vardır. Karşı semtteki taş ocaklarının büyük kaya yığınları üzerinden coşkun sesi Ankara kal'esinin yamaçlarına çarpıyordu; Orada çırpınan taş, durmıyan, kaynayan saf bir Türk kalbı vardı.

Kendisi 1328 doğumludur. Askerlik için can atıyor. Kal'acığın (Kocababa) köyündendir. ve Şeyh oğullarındandır. Babası

Abidin (Çanakkale) de şehit düşmüş. Babası askerde iken anası Fatma da ölmüş. Amcası (Selâmi) bu çocuğu büyötmüş, " Kardeşim (Mekmet) ile oturduğumuz tek odalı evim var. " Dedi. Şunu da söyleyelim ki (Hakkı) okumak yazmak bilmiyor.

Şimdi Hakkının ağızdan bellediği türkü ve koşmalardan bir kaçını buraya geçirelim.

Halk sevgili yurda ne kadar bağlıdır; Aşağıda türküler bunu gösterir.

Çanakkal'e türküsü.

Askerin gittiği Soğanlı dere

Atma (kâfir İngiliz) şarapnalı her yerim yare

Yatan şehitlerin Vatanı nere

Gölleyi, bombayı yak ta gidelim

Süngüyü, tüfengi tak ta gidelim:

Çanak kale bizim ateş hattımız

Orada sakın oldu bizim ceddimiz

Durmak olmaz (Arkadaşlar) hücum vaktimiz

Gölleyi, bombayı yak ta gidelim

Süngüyü, tüfengi tak ta gidelim

Ordu gelip İstanbula dolunca

Baş kâtipler mevcudunu alınca

Analar babalar öksüz kalınca

Ağla anam ağlayacak gün budur

Al, kırmızı kanlar aktı o sine

Kışlanın önünde sıra söğütler

Oturmuş zabıtlar asker öğütler

Ağla anam ağlıyacak gün budur

Al, kırmızı kanlar aktı o sine

Çimendifer seni yapan ne usta

Koyverin uğrunu gidelim dosta

Ana babalar hep yasta

Ağla anam ağlıyacak gün budur

Al, kırmızı kanlar aktı o sine

Bayram gelir hep cami'e giderler
Bozulmuş bağçeler, ötmez bülbüller
Analar yavruyu bugünde beller
Ağla anam ağlıyacak gün budur
Al, kırmızı kanlar aktı o sine

Asker Türküsü

1

Yolver bize keşiş dağı
Biz Bursayı geçeceğiz
Şu Bursanın yollarına
Yunan kanı saçacağız
Vatanlıyız pek şanlıyız
Gazi paşa askeriyiz.

2

Ankaranın taşına bak
Gözlerimin yaşına bak
Yunan bizi yaraladı
Şu feleğin işine bak
Vatanlıyız pek şanlıyız
Gazi paşa askeriyiz.

Hakkı (Kader türküsü) diye bir parça okudu. Hayattaki nasipsizleri, sıkıntıları bunun kadar etraflı ve derin olarak hangi divan şairi veya yeni şairler yazmıştır. Bunlardan kimse bu mevzu için kalem batırmamıştır. Kadere karşı hınç gösteren şiir işte budur.

Kader Türküsü

Yokluk kemerini taktım belime
Kader sen de pek biniyon dalıma (Biniyorsan yerine)
Âdet olsa geçe idin elime
Kadıya, müftüye düşürmem kader
Kader seninle bir tenhaya girelim
Elimize kama, bıçak alalım
Kafamıza, gözümüze vuralım
Yine sen beni alt eden kader (edersin)

3

Ankaranın tel örgüsü
Dolanıyor için için
Kâfir yunan yemin etti
Şu Bursayı almak için
Vatanlıyız pek şanlıyız
Gazi paşa askeriyiz.

4

Ben atımı nallatırım
Düz ovada oynatırım
Yüzbin dane Yunan gelse
Ben atıma çiğnetirim
Vatanlıyız pek şanlıyız
Gazi paşa askeriyiz.

5

Ankaranın tiren yolu
Türkler tutmuş sağı solu
Yaşa gazi paşa kolu
Vatanlıyız pek şanlıyız
Gazi paşa askeriyiz.

Kader seninle bir mahkemem var
Bana etmediğin kalmadı kader
Her gittiğim yerde uğrumu kestir (Uğrumu-önümü)
Yoksa meramında öldürmek kader

Bir kötü karım var deşilmez cacık
Çocuklar çağırır baba biz acık (açız)
Benim senden istediğim bir çocuk
Bir arşın şetariyi çok gördün kader

Bir koca anam var gözleri yaşlı
Biraz çocuk verdi hep yaşlı
Ellere çuha geydirdin uğru nakışlı
Bize boz abayı çok gördün kader

Öküzleri aldım tarlaya vardım
Saban bütün amma demiri kırık
Beş kuruş olsada yapırsa idim
Beş kuruş parayı çok gördün kader

Öküzün birisi musmundar öldü
Tarlının bir yanı tohumuz kaldı
Tuz bulamadım gönü de uludu (çürüdü)
İki tartı tuzu çok gördün kader.

Öküzün birini eşeğe verdim
Bu tamam heybemi kaldır dedim
Rıza Beyin odasına misafir oldum (keskinde)
Onu doğça ettin öldürdün kader. (Soğuktan ölmek)

Oradan kalktım vardım
Cer ettim yirmi okka tiftik topladım
Onu yirmilik altın peneze verdim
altın deye penezi aldırın kader.

Ankaraya gittim bende kazandım
Mermer taş üstüne yattım uzandım
Dokuz ayda sekiz para kazandım
Onunda yankesiciye çaldırın kader.

LİSAN ZÜPPELİĞİ

Reşat Oğuz

Daha dün denilebilecek kadar yakın bir mazîde, dilimizin yeni şivesini tayin etmek için memleket münevverlerini Cümhuriyet gazetesinde münakaşaya davet eden Kâzım Nami Beyin ankete benziyen makalelerini takip etmiştim.

Temiz bir duygunun verdiği özlü bir istekle Türkçemizin yeni şivesini tayin etmek için uğraşmak, bu sahada okuyucu kütlesinin fikir ve mülahazalarını almak, şüphesiz çok eyi idi. Dilimizin bir kültür dili olabilmesi için yeni kamusumuza, Anadolu'nun olgun ve temiz varlığında, bakir bir safiyetle dillerde dolaşan kelimeleri araştırmak üzere, her Türkün umumî savaşa davet edildiği o günlerde bende uzak ve ücra bir köşe olan Bitlis'ten şive meselesini halletmeden evvel, lisanımızı; temiz ve bünyesine üşüşen tufeylilerden korumamızın icap ettiğine dair bir yazı yazmış ve Kâzım Nami Beye göndermiştim. fakat bu hususa dair hiç bir şey yazılmadı!

Mevsimin kış olması dolayısıyla bir çok yerlerde inkıta uğrayan postanın mektubumu götürmediğine ve yahut'ta Kâzım Nami Beyin belki kendilerinin de yaptığı bir hataya işaret etmiş olmasına ihtimal verdiğim için; bu bahis üzerinde tekrar konuşmayı münasip gördüm.

Türk Dili Tetkik Cemiyeti hummalı faaliyetine devam ederken kabul edilecek yeni şivenin umumun kanaatına ve düşüncelerine serilmesi iyi bir buluştu.

Yeni ve zengin varlığı ile ortaya çıkacak dilimizin İstanbul ağzile mi, Anadolu ağzile mi konuşulması lâzım olduğu hakkında fikirlerin tebellür etmediği şu zamanda, acem ve arap kisvesini üzerinden atmağa uğraştığımız dilimizi, gittikçe frenk Garp'tan

Aşıklar derki vatanın nere
Nerde karnım doysa vatanım ora
Bir tarla buğdayım gayet avara
Onu da gök iken kuruttun kader.

Başka yazılarım da destanlardan ve gönüle ait güzel parçalarından bahsetmek isterim.

gelen bir havanın, bir lisan züppeliğinin kursasına bürünüyor görmek, kendi dilinin İstiklâlini isteyenlere şive meselesinden daha ehemiyetli görünüyor.

Mazî'de çölden gelen Arap kokusu, Acemistan'dan gelen mübâlâğa havası Türk dilinin bünyesinde büyük yaralar açmıştı. Malûm. Bu gün'de lisan bilirlirimizin ve yahut'ta azbuçuk lisan bildiklerini teşhir etmek isteyenlerimizin konuştukları Türkçe, üzeri mikropludur, hastalıklıdır.

Dünün softaları gibi dinî bir mecburiyet duymıyan bu kimseler gûya medenî bir mecburiyet karşısında kalmışlar gibi lisanımızın billûr ahengine, başka kelimelerin, pürüzlü seslerini ilâve ermekten çekinmiyorlar.. Ve busuretlede tasladıkları züppelikten memnun oluyorlar.

Bu züppeliğe Anadolu'nun içlerinde tesadüf etmeğe imkân yoktur. Orada her memleketin kendine göre bir şivesi olmakla beraber güzel Türkçe, kendi ırmakları gibi temiz ve berrak bir akışla çağıldamaktadır.

Anadolu,da her kelime Orta Asya dilinin enginliğinden bir renk taşıyor.

Anadolulu'yu dinliyen bir kimse; tarihinin engin semasından süzülüp gelen temiz, pürüzsüz, ana sesin ruhuna çarptığını hisseder...

Anadolu'nun, içine yabancı kelimelerin iğrenç havası karışmamış dili mazide saz şairlerinin bağlamamalarında ne ise bu gün de odur..

Fakat münevver muhitlerimizde, lisanımızın bu saflığının günden güne bozulduğunu ecnebi kelimelerin gitikçe çadır kurduklarını, bir daha ayrılmamak üzere yerleştiklerini maalesef görüyoruz..

Ne deye acı hakikatleri gizliyelim?

Kucağında pek çok münevver saklıyan İstanbul gittikçe Türkçenin bünyesine yabancı kelimeler ilâve eden memleketlerin başıda gelmiyor mu?

Elinde gümüş saplı bastununun bir Şarlo maharetile çevirerek kaldırımlarda, adımlarını bir sinama artistinin boyalı dudaklarından işittiği bir şarkıya uydurarak yürüyen bazı gençlerimizi yakından dinleyiniz.. Türkçe'nin istiklâli ve istikbali namına mutlak içinizde bir isyan şahlanır

Yeni yeni teşekkül eden bazı kulüplerin, Türkçe bir at bulmak imkânızlığı karşısında kalmışlar gibi ecnebi kelimelerin yardımı ile kulüplerine isim vermeleri; lisan züppeliğimizin ikinci bir safha teşkil ediyor.

Gazete sütunlarında günlük fıkra yazan muharrirlerimizin bile bu hataya düştüklerini görmek, Türk dilinin yeni bir tehlike karşısında olduğu kanaatini kökleştiriyor...

Yakup Kadri Bey bile, ihmal edilmiş Türk Köylüsü ile Türk münevverinin arasındaki derin boşluğu görtermek kaygusu ile yazdığı ve pek muaffak olduğu "Yaban,"ında Türkçe mukabili bulunabilecek bir çok yabancı kelimeleri kullanmakla, acaba Türkçe'ye "Yabanlık,, yaptığının farkında değilmi idi?

Eğer bu vaziyet böyle devam ederse, (ecnebi kelimelerin dilimizi istilâ etmesine müsaade edersek,) buna karşı bir savaş ilân edilmezse; muharrirlerimizin eserleri divan edebiyatının mahsulleri tanzimat ve servet fûnun devirlerinin romanları, şiirleri gibi karışık bir manzara arzedecek.

O günün eserlerini anlamak için nasıl, lûgate bakmak ihtiyacını duyuyorsak yarının eserlerini de anlamak için, yelegimizin cebinde bir Fransızca veya İngilizce lûgat taşımak mecburiyetinde kalacağız.

Yazılarında, şiirlerinde, sözlerinde lisan züppeliğine tapanlar galiba onyedi milyon Türkün mutlak bir lisan öğrenmesini temin etmek gibi zaif ve gülünç bir maksada kapılıyorlar.

Kafasına bilginin ve medeniyetin nurunu aşlamak istediğimiz halkın, köylünün, eline vereceğimiz gazetede, mecmuada, kitapta dün ve bugün anlayamadığı Arapça, Acemce kelimelere karışık Fransızca veya İngilizce ile yayvanlaştırılmış herhangi bir "Türkçe,, ibare ile karşılaşınca duyacağı nefreti ve uğrıyacağı zorluğu düşünelim.

Binbir itina ile Aarapça ve Acemce kelimelerden temizlemeğe çalıştığımız Millî istiklâlini vermek için çırpındığımız güzel Türkçemize yabancı kelimeleri sokmağa uğraşan efendiler!.. Yaptığınız hareketin çocuğunu boğazlıyan bir baba'dan farkı nedir?..

Konuşurken ve yazarken ifade edemediği her hangi bir şeyin Türkçe karşılığını aramaktan çekinerek lisan bildiğini ukalâ bir eda ile bize anlatmak isteyen efendilere soruyoruz:

Artık bu lisan züppeliğiniz daha ne zamana kadar devam edecek?...

10

Kuruş.